

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WIZARA YA MADINI

**MAELEZO YA WAZIRI WA MADINI, MHESHIMIWA ANGELLAH
JASMINE KAIRUKI (MB.) KUHUSU KATAZO LA
USAFIRISHAJI WA CARBON YENYE DHAHABU KUTOKA
MKOA MMOJA KWENDA MWINGINE
ALIYOYATOA BUNGENI TAREHE 14 JUNI, 2018**

Mheshimiwa Spika, tarehe 4 Juni 2018, Mheshimiwa John Heche (Mb.) aliomba mwongozo wako kuhusu katazo la usafirishaji wa *Activated carbon* kutoka Mkoa mmoja kwenda Mkoa Mwingine ambapo kufuatia mwongozo huo, Mheshimiwa Spika ulielekeza tutoe maelezo Bungeni kuhusu katazo hilo.

Mheshimiwa Spika, tarehe 1 Juni 2018 wakati nikifanya majumuisho ya hotuba ya bajeti ya Wizara ya Madini kwa mwaka wa Fedha 2018/2019 nilitangaza katazo la usafirishaji wa *Activated carbon* zinazotoka katika mitambo ya kuchenjulia dhahabu kutoka nje ya Mkoa ambao una mtambo wa uchenjuaji kupelekwa katika *Elusion plant* iliyo kwenye Mkoa mwingine ili kufanya uchenjuaji. Hii pia ilitokana na michango mbalimbali ya waheshimiwa wabunge wakati wakijadili hotuba ya bajeti ya Wizara yangu. Katazo hili pamoja na mambo mengine linalenga kudhibiti masuala mbalimbali yaliyokuwa yanafanyika kinyume cha Sheria na Kanuni kama vile ukwepaji wa kulipa kodi za Serikali, ukwepaji wa kulipa mrabaha kwa Serikali, ukwepaji wa kulipa ushuru wa huduma kwa Halmashauri husika, utoroshaji madini, na matukio ya wizi wa madini wa mara kwa mara unaofanywa na wachimbaji wasio waaminifu kwa kutorosha

Carbon na kuzipeleka nchi jirani ambako kumejengwa *Elution plants*. Aidha, mabadiliko ya teknolojia hasusan urahisi wa upatikanaji wa teknolojia ya uchenjuaji wa madini yanathibitisha wazi kuwa teknolojia hiyo inaweza kuwekwa kila Mkoa ambako kuna mahitaji ya uchenjuaji.

Mheshimiwa Spika, kufuatia mabadiliko ya teknolojia ya uchenjuaji katika miaka ya 2000, idadi kubwa ya wachimbaji na wachenjuaji wadogo nchini wamekuwa wakitumia Kemikali ya Sayanaiidi kwa ajili ya kuchenjua Madini ya dhahabu. Teknolojia hii inahusisha kutumia matenki ya kuozaesha (*VAT leaching*) na *Activated carbon* ambazo hufyonza dhahabu kutoka katika udongo uliowekwa katika matenki na kuchanganywa na Kemikali ya Sayanaiidi. Dhahabu iliyofyonzwa kwenye *Activated carbon* huchenjuliwa katika mitambo ya uchenjuaji (*Elution plants*). Idadi kubwa ya mitambo hii (*Elution Plants*) imejengwa katika Mikoa ya Mwanza, Geita, Dodoma, Tabora, Musoma, Shinyanga, Songwe, na Singida na hivyo kupelekea wachenjuaji wengi wa dhahabu kusafiri kwenda kwenye Mikoa hiyo kufuata huduma hiyo. Kabla ya katazo hili, ofisi za madini kwenye maeneo husika zimekuwa zikitoa vibali vya usafirishaji wa *Carbon* zenye dhahabu kutoka eneo moja hadi jingine.

Mheshimiwa Spika, kati ya malengo ya Sera ya Madini ya Mwaka 2009 ni kuimarisha mfumo wa Sheria na udhibiti katika sekta ya madini ili kuhakikisha kuwa Serikali inanufaika na mapato yanayotokana na sekta ya madini. Matukio mengi ya wizi wa *Carbon* na mengine ya ukiukwaji wa Sheria na kanuni yameripotiwa katika siku za hivi karibuni na Serikali haiwezi kukaa kimya wakati matukio haya yanayoikosha Serikali mapato yakiendelea.

Mheshimiwa Spika, katika Mkoa wa Geita, kati ya Mwezi Januari hadi Aprili, 2018 yaliripotiwa matukio matano yaliyohusisha uporaji wa *Carbon* zilizo na dhahabu zenye **uzito wa tani 10.5** na thamani ya **Shilingi bilioni 1.72** ambapo mrabaha wa Serikali kiasi cha **Shilingi milioni 103** ungekusanywa, ada ya ukaguzi kiasi cha **Shilingi milioni 17.1** ingekusanywa na ushuru wa huduma kwa Halmashauri wa **Shilingi milioni 5.16** ungekusanywa pia. Aidha, mwezi Februari 2018 Mkoani Mwanza, liliripotiwa tukio lililohusisha wizi wa *Carbon* zilizo na dhahabu zenye uzito wa **tani 1** zinazokadiriwa kuwa na thamani ya **Shilingi milioni 58.14**, (kwa wastani wa bei ya Februari, 2018 ya **Shilingi 95,000** kwa gramu) zikisafirishwa kutoka Geita kwenda Mwanza. *Carbon* hizo endapo zingechenjuliwa zingezalisha kiasi cha **gramu 612**. Mrabaha wa Serikali kiasi cha **Shilingi milioni 3.488** ungekusanywa, ada ya ukaguzi kiasi cha **Shilingi 581,400** ingekusanywa na Halmashauri ingekusanya ushuru wa huduma kiasi cha **Shilingi 174,420**. Hadi leo tunapotoa maelezo haya, *Carbon* hizo hazijapatikana, hivyo kusababisha upotevu wa mapato ya Serikali yenye jumla ya **Shilingi 4,244,220**.

Mheshimiwa Spika, mwezi Mei 2018 katika eneo la Magambazi Wilayani Handeni Mkoa wa Tanga, lilipotiwa tukio la wizi wa *Carbon* zenye uzito wa **tani 2.23** zinazokadiriwa kuwa na thamani ya Shilingi **milioni 80** ambapo mrabaha wa **Shilingi milioni 4.8** na ushuru wa huduma kwa Halmashauri wa **Shilingi 240,000** ungekusanywa. *Carbon* hizo zilikuwa zimeombewa kibali cha kuzisafirisha na kibali kukataliwa kufuatia mgogoro uliopo katika eneo hilo na ndipo inasadikika kuwa *Carbon* hizo zilitoroshwa na kubadilishwa na *Carbon* zisizo na dhahabu. Tukio hili kwa sasa linachunguzwa na vyombo vyetu vya ulinzi na usalama.

Mheshimiwa Spika, matukio haya yanatoa taswira ya kuwa zoezi la usafirishwaji wa *Carbon* kutoka Mkoa mmoja kwenda Mkoa mwingine limegubikwa na utata na udanganyifu mwingi na hivyo Serikali imeamua kuchukua hatua za udhibiti wa biashara ya usafirishaji wa *Carbon* kutoka Mkoa mmoja hadi mwingine ili kuongeza ufanisi katika kudhibiti mnyororo mzima wa uchenjuaji na usafirishaji wa *Carbon*.

Mheshimiwa Spika, katazo la kusafirisha *Carbon* kutoka Mkoa mmoja kwenda mwingine linalenga kuwa na manufaa yafuatayo:

- i. Kudhibiti matukio ya wizi wa *Carbon* na hivyo kuiwezesha Serikali kukusanya mapato yake;
- ii. Kudhibiti utoroshwaji wa madini unaofanywa na baadhi ya wachimbaji na wachenjuaji wasio waaminifu kwa kuwa uchenjuaji wote utafanyika sehemu moja ambayo itasimamiwa kwa karibu zaidi na mamlaka za maeneo husika;
- iii. Kudhibiti ukwepaji na ucheleweshwaji wa malipo ya Kodi, Mrabaha na Ada ya ukaguzi wa madini unaofanywa na baadhi ya wachenjuaji wa madini wanaposafirisha *Carbon* nje ya maeneo ya miradi yao kuchenjua dhahabu;
- iv. Kuchochea ujenzi wa mitambo ya kuchenjulia kwenye maeneo husika ambapo hatua hii itachochea uwepo wa masoko kwenye maeneo husika na hivyo kuinua uchumi wa maeneo hayo;
- v. Kuongeza mapato ya Mkoa husika kutokana na malipo ya ushuru wa huduma yatakayolipwa na wamiliki wa miradi ya uchenjuaji (*VAT leaching na Elution plants*);
- vi. Kuchochea ukuaji wa uchumi na kuongeza mzunguko wa fedha kutokana na uchenjuaji kufanyika katika eneo husika kupitia huduma za vyakula, malazi, bidhaa na huduma zingine kama Benki; na

vii. Kuongeza ajira kwa wananchi wa maeneo ambapo shughuli za uchenjuaji zinafanyika.

Mheshimiwa Spika, naomba kulifahamisha Bunge lako tukufu kwamba tangu nilipotoa katazo hili, kwa kipindi cha kuanzia tarehe 1 – 9 Juni 2018, Serikali imeanza kunufaika zaidi. Mathalan, takwimu zetu zinaonesha kwamba katika Mkoa wa Geita, **vibali 40** vya kuchenjua *Carbon* yenye dhahabu ya uzito wa **kilogramu 22,110** vilitolewa ambapo ilizalishwa dhahabu **gramu 28,402.83** yenye thamani ya **Shilingi 2,290,910,480.95**. Kufuatia uzalishaji huo, Serikali ilipata malipo ya mrabaha wa **Shilingi 137,454,628.86** na ada ya ukaguzi **Shilingi 22,909,104.81**. **Ikilinganishwa** na **vibali 7** vilivyotolewa katika kipindi cha kuanzia tarehe 1 – 31 Mei, 2018 vya kuchenjua *Carbon* yenye dhahabu ya uzito wa **kilogramu 3,350** iliyozalisha dhahabu **gramu 12,841** yenye thamani ya **Shilingi 1,080,636,883.06**, Serikali ilipata malipo ya mrabaha wa **Shilingi 64,838,212.98** na ada ya ukaguzi **Shilingi 10,806,368.83**.

Mheshimiwa Spika, ulinganifu wa **vibali 137** vilivyotolewa (kwa kipindi hicho hicho cha tarehe 1 – 31 Mei, 2018) kutoka Mkoa wa Geita kwenda Mkoa wa Mwanza kuchenjua *Carbon* yenye dhahabu ya uzito wa **kilogramu 92,750** iliyozalisha **gramu 42,414.23** yenye thamani ya **Shilingi 3,514,097,358.42**, unaonesha kwamba Serikali ilipata malipo ya mrabaha wa **Shilingi 210,845,841.51** na ada ya ukaguzi ya **Shilingi 35,140,973.58**.

Aidha, kwa mwezi Mei 2018, uzalishaji uliofanyika Mkoani Mwanza kwa vibali vilivyotolewa Geita ni **69.73%** wakati kwa mwezi huo huo wa Mei 2018, vibali vilivyotolewa Mkoani Geita na uzalishaji kufanyika Mkoani Geita, uzalishaji ulikuwa **30.27%**. Wakati kwa **siku 9 pekee** (tarehe 1 – 9 Juni, 2018)

baada ya kutolewa kwa katazo, uzalishaji uliofanyika Geita kwa vibali vilivyotolewa Geita hadi sasa ni **67%** ya **vibali 137** vilivyotolewa kutoka Mkoa wa Geita kwenda Mkoa wa Mwanza. Hivyo basi, ni dhahiri kwamba kutokana na katazo hili usimamizi umekuwa rahisi na kutakuwa na ongezeko la uzalishaji wa dhahabu na kuimarika kwa mapato ya Serikali.

Mheshimiwa Spika, kutokana na maelezo haya ya Serikali, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu na wananchi kwa ujumla kuwa, Serikali ya Awamu ya Tano chini ya Mheshimiwa Rais Dkt. John Pombe Joseph Magufuli, ipo makini na haiwezi kuruhusu upotevu wa mapato ya Serikali katika Sekta ya madini kupitia usafirishaji wa *Carbon* zenye dhahabu. Serikali ilitoa fursa ya kusafirisha *Carbon* kutoka Mkoa mmoja kwenda mwingine lakini udhibiti wake umekuwa ni mgumu na ndiyo maana katazo hili limekuja ili kuongeza udhibiti wa suala hilo. Hivyo, nawashauri wawekezaji wenye mitambo ya kuchenjulia dhahabu kuharakisha ujenzi wa mitambo hiyo kwenye maeneo yasiyokuwa na mitambo ya aina hiyo na wawekezaji wengine wenye nia ya kuwekeza katika mitambo ya kuchenjulia kuja kuwekeza katika maeneo yaliyotengwa katika Mkoa husika.

Mheshimiwa Spika, tutaendelea kuhusisha na kushirikiana na vyombo vya ulinzi na usalama katika kusimamia zoezi la kuchakata *Carbon* nchini.

Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi hii, na ninaomba kuwasilisha.